

Mjölby kommun, Arbetsutskott 2025-05-05

§ 72

Diarienummer: KS/2024:155

Utredningsuppdrag: Ensamhet hos äldre - slutrapport**Bakgrund**

Kommunfullmäktige beslutade 2024-06-18/§ 47 att ge omsorgs- och socialnämnden ansvar för utredningsuppdraget ensamhet för äldre, för att få en bild av hur ensamheten ser ut för äldre i Mjölby kommun. Utredningen ska enligt beslutet ske tillsammans med kultur- och fritidsförvaltningen. Utredningen ska färdigställas för att kunna utgöra underlag inför budgetbeslut våren 2025.

Sammanfattning

Socialstyrelsen har delat upp ensamhet i tre olika definitioner, social ensamhet, emotionell ensamheten och existentiell ensamhet

Sammanställningen av Folkhälsorapporten visar att antal äldre ökar vilket innebär att behoven av vård och omsorg kommer öka och ett ökat behov av arbetskraft. För att bidra till äldres livskvalitet och självständighet behövs ett hälsofrämjande och förebyggande arbete genom hela livet, kring social gemenskap och kring levnadsvanor i form av fysisk aktivitet och hälsosamma matvanor.

Det erbjuds många olika aktiviteter i Mjölby kommun men det är svårt att nå ut till alla. De tre mötesplatser som finns i kommunen har ungefär 100 unika besökare. Föreningar och andra aktörer erbjuder många aktiviteter för äldre men även de har svårt att nå alla.

Det finns behov av att fortsätta utreda hur Mjölby kommun ska kunna arbeta uppsökande och förebyggande för att motverka ofrivillig ensamhet. Men även hur vi som kommun kan erbjuda aktiviteter utifrån jämlika och jämställda villkor som är ett av målet med socialtjänstens omställning.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse - Utredningsuppdrag - Ensamhet hos äldre, 2025-03-10

Bilaga till tjänsteskrivelse – Synpunkter från äldre

Sammanställning av medborgardialogerna på mötesplatserna.

Faktablad – Äldres livsvillkor och hälsa, 2025-03-10

Muntlig redovisning av verksamhetschef Hälso- och sjukvård och hemtjänst samt enhetschefer från kultur- och fritidsförvaltningen

Arbetsutskottets förslag till kommunstyrelsen

1. Kommunstyrelsen tar del av redovisad slutrapport.

Beslutet skickas till
Kommunstyrelsen
Omsorgs- och socialnämnden
Kultur- och fritidsnämnden
Akten

Mjölby kommun, Omsorgs- och socialnämnden 2025-04-01

§ 51

Diarienummer: OSN/2024:135

Utredningsuppdrag - Ensamhet hos äldre

Bakgrund

Kommunfullmäktige beslutade 2024-06-18/§ 47 att ge omsorgs- och socialnämnden ansvar för utredningsuppdraget ensamhet för äldre, för att få en bild av hur ensamheten ser ut för äldre i Mjölby kommun. Utredningen ska enligt beslutet ske tillsammans med kultur- och fritidsförvaltningen. Utredningen ska färdigställas för att kunna utgöra underlag inför budgetbeslut våren 2025.

Sammanfattning

Socialstyrelsen har delat upp ensamhet i tre olika definitioner, social ensamhet, emotionell ensamheten och existentiell ensamhet

Sammanställningen av Folkhälsorapporten visar att antal äldre ökar vilket innebär att behoven av vård och omsorg kommer öka och ett ökat behov av arbetskraft. För att bidra till äldres livskvalitet och självständighet behövs ett hälsofrämjande och förebyggande arbete genom hela livet, kring social gemenskap och kring levnadsvanor i form av fysisk aktivitet och hälsosamma matvanor.

Det erbjuds många olika aktiviteter i Mjölby kommun men det är svårt att nå ut till alla. De tre mötesplatser som finns i kommunen har ungefär 100 unika besökare. Föreningar och andra aktörer erbjuder många aktiviteter för äldre men även de har svårt att nå alla.

Det finns behov av att fortsätta utreda hur Mjölby kommun ska kunna arbeta uppsökande och förebyggande för att motverka ofrivillig ensamhet. Men även hur vi som kommun kan erbjuda aktiviteter utifrån jämlika och jämställda villkor som är ett av målet med socialtjänstens omställning.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse - Utredningsuppdrag - Ensamhet hos äldre, 2025-03-10

Bilaga till tjänsteskrivelse – Synpunkter från äldre

Sammanställning av medborgardialogerna på mötesplatserna.

Faktablad – Äldres livsvillkor och hälsa, 2025-03-10

Muntlig föredragning av verksamhetschef Hälso- och sjukvård och hemtjänst samt enhetschefer från kultur- och fritidsförvaltningen

Beslut

1. Omsorgs- och socialnämnden har tagit del av redovisad slutrapport.
2. Slutrapporten tillställs kommunstyrelsen.

Beslutet skickas till
Akten
Kommunstyrelsen
Kommunfullmäktige
Kultur- och fritidsnämnden

Utredningsuppdrag - Ensamhet hos äldre

Bakgrund

Kommunfullmäktige beslutade 2024-06-18/§ 47 att ge omsorgs- och socialnämnden ansvar för utredningsuppdraget ensamhet för äldre, för att få en bild av hur ensamheten ser ut för äldre i Mjölby kommun. Utredningen ska enligt beslutet ske tillsammans med kultur- och fritidsförvaltningen. Utredningen ska färdigställas för att kunna utgöra underlag inför budgetbeslut våren 2025.

Sammanfattning

Socialstyrelsen har delat upp ensamhet i tre olika definitioner, social ensamhet, emotionell ensamheten och existentiell ensamhet

Sammanställningen av Folkhälsorapporten visar att antal äldre ökar vilket innebär att behoven av vård och omsorg kommer öka och ett ökat behov av arbetskraft. För att bidra till äldres livskvalitet och självständighet behövs ett hälsofrämjande och förebyggande arbete genom hela livet, kring social gemenskap och kring levnadsvanor i form av fysisk aktivitet och hälsosamma matvanor.

Det erbjuds många olika aktiviteter i Mjölby kommun men det är svårt att nå ut till alla. De tre mötesplatser som finns i kommunen har ungefär 100 unika besökare. Föreningar och andra aktörer erbjuder många aktiviteter för äldre men även de har svårt att nå alla.

Det finns behov av att fortsätta utreda hur Mjölby kommun ska kunna arbeta uppsökande och förebyggande för att motverka ofrivillig ensamhet. Men även hur vi som kommun kan erbjuda aktiviteter utifrån jämlika och jämställda villkor som är ett av målet med socialtjänstens omställning.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse - Utredningsuppdrag - Ensamhet hos äldre, 2025-03-10
Bilaga till tjänsteskrivelse – Synpunkter från äldre
Sammanställning av medborgardialogerna på mötesplatserna.
Faktablad – Äldres livsvillkor och hälsa, 2025-03-10
Muntlig föredragning av verksamhetschef Hälso- och sjukvård och hemtjänst

Omsorgs- och socialförvaltningens förslag till beslut

1. Omsorgs- och socialnämnden har tagit del av redovisad slutrapport.
2. Slutrapporten tillställs kommunstyrelsen.

Datum	2025-03-10
Diarienummer	OSN/2024:135

Antal invånare över 65 år Mjölby kommun per 2023-12-31										
Totalt antal invånare Mjölby kommun 2023-12-31: 28 576										
Varav antal invånare 65+ år: 6212, motsvarande ca 22 %										
Av dessa är ca 47 % kvinnor och 53 % män										
Tabellen visar fördelningen av invånare i femårsklasser från 65 år och uppåt										
Se flik 2 för samtliga åldrar										
Kön	65 år - 69 år	70 år - 74 år	75 år - 79 år	80 år - 84 år	85 år - 89 år	90 år - 94 år	95 år - 99 år	100 år -	Total	Andel män/ kvinnor 65+
Män	748	711	700	456	226	79	13	-	2933	47,22%
Kvinnor	704	730	753	559	304	162	60	7	3279	52,78%
Total	1452	1441	1453	1015	530	241	73	7	6212	
Andel av total bef.	5,08%	5,04%	5,08%	3,55%	1,85%	0,84%	0,26%	0,02%	21,74%	
Källa: SCB MONA Supercross, hämtad 2024-11-19										

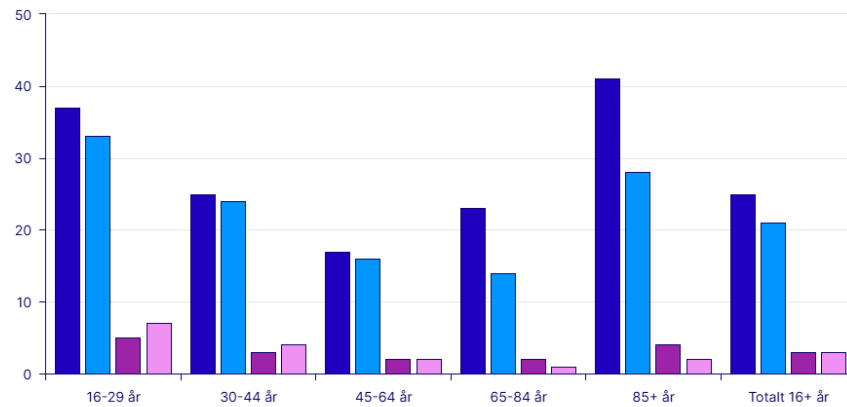
Tjänsteskrivelse

Datum 2025-03-10
Diarienummer OSN/2024:135

Datainsamling från SCB angående ensamhet och Kolada sammanställning från Socialstyrelsens nationella brukarundersökning "Vad tycker de äldre om äldreomsorgen?" samt medborgarundersökningen.

Besvär av ensamhet och isolering för personer 16 år och äldre efter ålder 2022

Andel (%) i respektive åldersgrupp

Diagramförklaring

● Kvinnor, lätta besvär ● Män, lätta besvär ● Kvinnor, svåra besvär ● Män, svåra besvär

Kommentarer

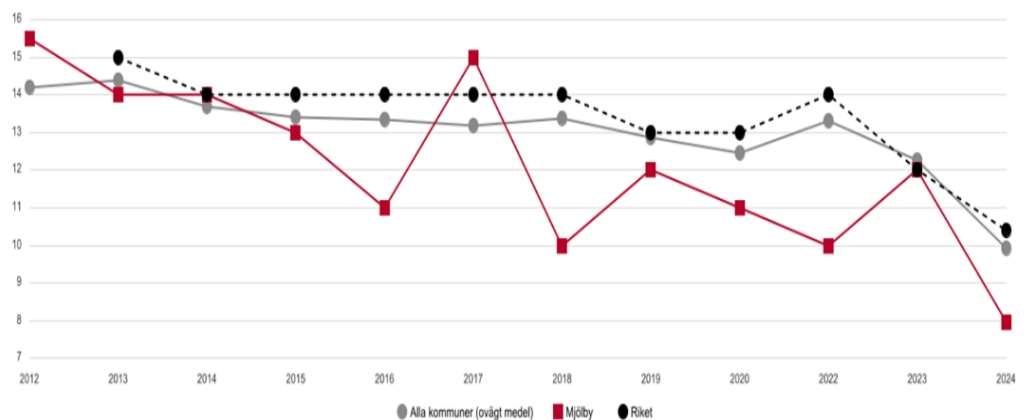
Redovisningen bygger på frågor i Nationella folkhälsoenkäten: Upplever du besvär av ensamhet och isolering?

Källa

Folkhälsomyndigheten, publicerad i På tal om kvinnor och män 2024, SCB

Sveriges officiella statistik

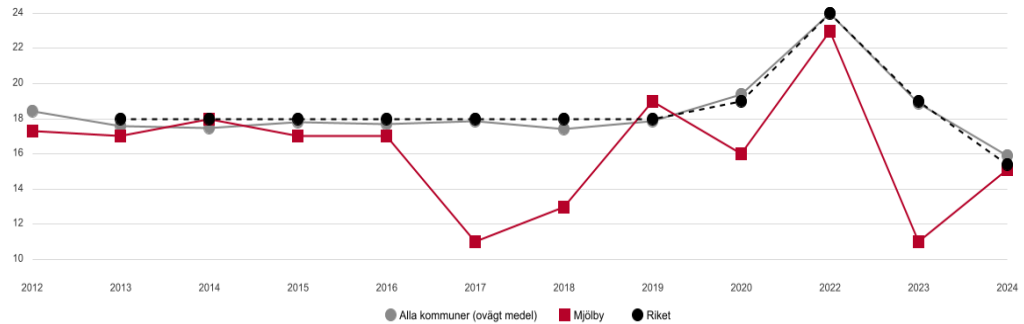
Brukarbedömning hemtjänst äldreomsorg - besvär av ensamhet, andel (%). Källa Kolada

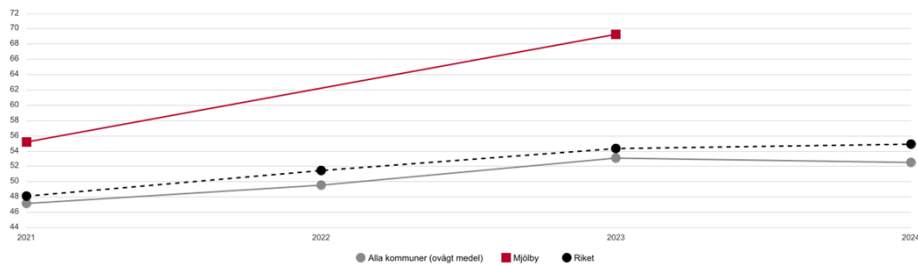
Tjänsteskrivelse

Datum 2025-03-10
Diarienummer OSN/2024:135

Brukarbedömning särskilt boende äldreomsorg - besvärar ofta av ensamhet, andel (%). Källa Kolada

Medborgarundersökningen - Bra utbud av ställen (t.ex. träffpunkter) för äldre att träffas på i kommunen, andel (%). Källa Kolada

Vilka aktiviteter finns i dag för äldre i Mjölby kommun?

Aktivitetsdagar för personer som är 65 år och äldre anordnas fyra gånger per år av kultur- och fritidsförvaltningen och omsorgs- och socialförvaltningen. Aktivitetsdagarna är ett tillfälle att visa upp vilka möjligheter som finns för seniorer inom föreningslivet.

Kulturdag anordnas en gång per år i samverkan med Seniorföreningarna.

Medborgare som har fyllt 80 år blir inbjuden till en informationsträff för att få veta vilka insatser Mjölby kommun erbjuder för att underlätta vardagen. Ansvarig är anhörigkonsulent inom omsorgs- och socialförvaltningen.

Samarbete sker med vårdcentralen i Skänninge. Vårdpersonalen uppmärksammar personer som uttrycker ensamhet och kan då vara en länk till vidare kontakter.

Äldremottagningar finns på alla tre vårdcentraler i Mjölby kommun. De informerar bland annat om de aktiviteter som finns i kommunen. Genom att bygga förtroende kan frågor om ensamhet ställas.

Aktiv vardag. När en person beviljas trygghetslarm erbjuds ett fallförebyggande hembesök. Det är kostnadsfritt och genomförs av kommunens arbetsterapeut. Arbetsterapeuten kommer hem till personen och tillsammans går igenom situation och miljö. Här ges även möjlighet att informera om mötesplatser.

Tjänsteskrivelse

Datum 2025-03-10
Diarienummer OSN/2024:135

Mötesplatserna Tunet, Hatten och Zenit är öppna verksamheter. Deras månadsprogram publiceras på mjolby.se samt anslås på olika platser i kommunen.

Några besökssiffror

- Mötesplats Tunet januari-november 2024 = 1682 besök
- Mötesplats Hatten januari-november 2024 = 2951 besök
- Mötesplats Zenit 2023= 3737 besök, 2024= 3891 besök

Trygghetsboenden. Det finns Trygghetsvärdar som genomför aktiviteter på Trygghetsboendena. Som exempel erbjuds gäster som flyttar in på ett trygghetsboende ett välkomstsamtal för att skapa en kontakt och påbörja ett förtroende som krävs för det fortsatta salutogena arbetet. I välkomstsamtalet tas även frågor upp om den enskilde individens önskningar/intressen; om individen besitter någon kunskap som denne kan/vill delge övriga gäster eller om hon/han har önskemål om särskilda aktiviteter. Därefter följer ett salutogent arbete med ett kreativt förhållningssätt, där man som trygghetsvärd fortsätter att skapa förtroende och meningsfullhet för varje individ.

Trygghetsvärdarna arbetar med **ABC-modellen för god psykisk hälsa** och försöker inspirera kommuninvånare att vara aktiv, uppleva social gemenskap och ha syften och mål i livet.

ABC för god psykisk hälsa handlar om att **göra något aktivt, göra något tillsammans och göra något meningsfullt**. Detta sker i samverkan med region Östergötland

ABC för god psykisk hälsa är inspirerad av metoden Act Belong Commit (ABC), som har sitt ursprung i Australien.

Förebyggande arbete sker via Mötesplatser och trygghetsboenden. Men också via hemtjänsten och legitimerad personal som informerar om mötesplatser och aktiviteter. Omsorgs- och socialförvaltningen samverkar med Kultur- och fritidsförvaltningen som stödjer vissa föreningar som erbjuder aktiviteter.

Matens betydelse Att laga mat till sig själv och sedan äta maten ensam beskriver många som tråkigt och som det väljer bort. För äldre personer är ett av de främsta målen med hälsosamma matvanor att bevara fysisk funktion i så stor utsträckning som möjligt, vilket ger möjlighet till självständighet. Målet om att förebygga välfärdssjukdomar är fortfarande aktuellt långt upp i åldrarna. Men hos sköra äldre personer är måltidernas betydelse för att bevara god livskvalitet och funktionsförmåga högre prioriterad än betydelsen av att förebygga övervikt och livsstilsrelaterade sjukdomar. Flera av verksamheterna erbjuder mat till självkostnadspris vilket är en uppskattad aktivitet.

Samverkan sker med Bostadsbolaget. Bostadsbolaget bidrar med medel för att skapa aktiviteter för besökare/hyresgäster på mötesplatser och trygghetsboende.

Tjänsteskrivelse

Datum 2025-03-10
Diarienummer OSN/2024:135

Det finns digitala plattformar som är tillgängliga för alla och är kostnadsfria

En bra plats heter NADIO Scandinavia AB. Bakgrunden till tjänsten är en personlig upplevelse av att känna sig ensam som anhörig och ett behov av att vilja dela sina tankar och känslor med andra i liknande situation.

Demenslotsen. Demenslotsen är en digital vägvisare för dig som har en anhörigroll.

Samverkan civilsamhället, kyrkan m fl

Kyrkan är aktiva samarbetspartner med aktivitetsansvariga på Trygghetsboendena.

Hela människan är en mötesplats med ambitionen att se hela människan, besökarna ska komma in i ett sammanhang och vara goda förebilder för varandra.

Hela människan erbjuder olika aktiviteter så som bingo, kreativ stund, pop-up loppis, frukost, mat och fika till självkostnadspris. De delar ut matkassar till behövande. Omsorgs- och socialnämnden har IOP avtal med Hela människan

Volontärer från Väntjänsten är behjälpliga vid olika arrangemang. Väntjänsten består av en grupp frivilliga personer som vill stödja en medmänniska som behöver det.

Väntjänsten kompletterar hemtjänsten och utför därför insatser som inte hemtjänsten utför. Detta kan exempelvis vara att ta en promenad tillsammans, någon att samtala med, få sällskap till biblioteket, affären, kyrkan eller vårdcentralen.

Föreningsbidrag Kultur- och fritidsförvaltningen

De bidrag som avser pensionärsorganisationerna och funktionsrättsföreningarna regleras via ett tvåårigt avtal/överenskommelse. Vartannat år genomförs ett dialogmöte med samtliga föreningar för att hämta in kunskap om föreningens verksamhet och förutsättningar, dessa dialogmöten ligger till grund för bidraget. Bidragen är inte villkorade utan används utifrån föreningens egna behov, planer och verksamhetsidéer enligt föreningens stadgar och värdegrund. Pensionärsorganisationer vittnar om att det är svårt att nå de äldre och är väl medvetna om att det finns en grupp som är ensamma och många gånger också saknar förutsättningar att ta sig till de aktiviteter som erbjuds.

Alla föreningar som är registrerade i kommunens föreningsregister kan även söka utvecklingsbidrag/ projektstöd om man har en tanke om att göra något extra utanför den ordinarie verksamheten. Det kan till exempel vara att försöka nå en ny målgrupp som skulle kunna vara ensamma äldre. Kultur- och fritidsförvaltningen är ansvarig för föreningsbidragen.

Syfte

För att få en uppfattning om omfattningen av ofrivillig ensamhet bland äldre finns behov av en sammanställning av data för detta.

Tjänsteskrivelse

Datum 2025-03-10
Diarienummer OSN/2024:135

Lagrum

Socialtjänstlagen, Hälso- och sjukvårdslagen och Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade.

Finansiering/ekonomiska konsekvenser

Kommunen behöver fortsätta utreda hur man ska arbeta uppsökande för att förebygga ofrivillig ensamhet. Det ska finnas förutsättningar för medborgarna i kommunen att kunna vara aktiva hela livet och på så sätt förebygga ohälsa och ofrivillig ensamhet.

Samråd

Medborgardialoger har genomförts med besökare på de tre mötesplatserna, Zenit, Hatten och Tunet. Se bilaga.

Bedömningar/övervägande

Det finns behov av att fortsätta utreda hur Mjölby kommun ska kunna arbeta uppsökande och förebyggande för att motverka ofrivillig ensamhet. Men även hur vi som kommun kan erbjuda aktiviteter utifrån jämlika och jämställda villkor som är ett av målet med socialtjänstens omställning.

Det erbjuds många olika aktiviteter i Mjölby kommun men det är svårt att nå ut till alla. De tre mötesplatser som finns i kommunen har ungefär 100 unika besökare. Föreningar och andra aktörer erbjuder många aktiviteter för äldre men även de har svårt att nå alla.

Antalet äldre ökar vilket innebär att behoven av vård och omsorg kommer öka och ett ökat behov av arbetskraft. För att bidra till äldres livskvalitet och självständighet behövs ett hälsofrämjande och förebyggande arbete genom hela livet, kring social gemenskap och kring levnadsvanor i form av fysisk aktivitet och hälsosamma matvanor

Det finns flera kommuner som arbetar med uppsökande och förebyggande verksamhet för att motverka ofrivillig ensamhet men det går inte att ta deras arbetssätt och överföra till Mjölby rakt av. Det behövs fortsatt utredning hur detta kan implementeras i med Mjölby utifrån kommunens invånare och dess behov.

Omsorgs- och socialförvaltningen

Päivi Pannula
Förvaltningschef

Petra Stämneryd
Verksamhetschef hälso- och sjukvård

Bilaga till tjänsteskrivelse ang ofrivillig ensamhet bland äldre i Mjölby kommun. Diarienummer OSN/2024:135

Några kommentarer från trygghetsvårdar och arrangörer av aktiviteter.

"Det är svårt att nå de äldre med utbudet"

"Det är svårt att ta sig till aktiviteter, saknar färdtjänst och kollektiv trafiken passar inte"

"Det är svårt att gå ensam till en aktivitet, har inte modet och kraften"

"Helgerna känns långsamma och tråkiga"

"Det är svårt och känsligt att prata om ensamhet"

"Får inte vara kravfyllt"-vill bara betrakta och se andra människor"

Trygghetsvårdarna har under 2024 och 2025 i mindre grupper av besökare ställa några frågor att reflektera över se svar nedan.

- **Varför pratar vi så mycket om ensamhet i vårt samhälle - vad beror det på?**

Inkomna svar: Att många är ensamma, om man inte har barn blir man ensam. Vi lever ju längre och ens partner avlider. Att den yngre generationen arbetar vill ha pengar karriär egna intressen/självständiga. Förr hjälpte man varandra mellan generationer.

- **Kan ni tillsammans sätta ord på -vad betyder ensamhet (ofrivillig ensamhet)?**

Inkomna svar: Allt är precis öde omkring dig inga barn inga släktingar. Oförmåga att ta sig ut och ta kontakt med andra.

- **Har ni idéer- Hur kan vi nå ut till fler äldre personer**

Inkomna svar: Fler seniorlägenheter plus, träffpunkter studiecirklar

- **Har ni idéer om innehåll i aktiviteter och social gemenskap**

Inkomna svar: Studiecirklar, allsång högläsning utflykter olika arrangemang

Vägledning Socialstyrelsen

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2022-12-8239.pdf>

UPPDRAGSBESKRIVNING FRÅN NÄMND/STYRELSE

Datum

27/5 2024

Uppdragets namn

Ensamhet hos äldre

Uppdragsgivare (nämnd)

Nämnd

Kommunfullmäktige

Namn och förvaltning

Omsorg och socialförvaltningen

Förvaltningschef omsorg och
social

Uppdragsdirektiv

Ensamhet hos äldre är ett allvarligt samhällsproblem, som påverkar både människors fysiska och psykiska hälsa negativt. Många äldre lever ensamma och har begränsad social kontakt, vilket kan leda till känslor av isolering, depression och ångest.

Forskning visar att ensamhet kan öka risken för hjärtsjukdomar, demens och förtida död. Problematiken förvärras ofta av faktorer som försämrad hälsa, nedsatt rörlighet och förlust av nära och kära.

Att bekämpa ensamhet bland äldre är därför en viktig folkhälsofråga som kräver samordnade insatser från kommuner, frivilligorganisationer och samhällsmedborgare.

För att få en uppfattning om hur ensamheten ser ut bland äldre i vår kommun behövs en kombination av kvantitativa och kvalitativa data:

- **Statistik och undersökningar:** En genomgång av befintlig statistik från SCB, Socialstyrelsen och kommunens egna undersökningar kring äldres levnadsvillkor och upplevda ensamhet.
- **Intervjuer och fokusgrupper:** Genomförande av intervjuer och fokusgrupper med exempelvis äldre invånare, anhöriga och vårdpersonal för att få djupare insikter i målgruppens upplevelse och behov.
- **Kartläggning av befintliga insatser:** En genomlysning av vilka insatser kommunen och föreningar genomför idag för att motverka ensamhet, samt vilka effekter som dessa insatser resulterar i.

Omsorgs- och socialförvaltningen ansvarar för utredningsuppdraget, i samarbete med kultur- och fritidsförvaltningen.

Tidplan

Utredningen ska färdigställas för att kunna utgöra underlag inför budgetbeslut våren 2025.

Rapportering

Avstämning och underhandsinformation ges till Beredningen för goda livsvillkor.

Finansiering

Finansiering kan äskas från KS ofördelade medel.